

TRAGOVIMA LJETA: KRALJICA DALMACIJE, NJEZINO VELIČANSTVO – SMOKVA

Helena Car, Zagreb

Matka 27 (2016./2017.) br. 101

Obična smokva (*lat. Ficus carica*) listopadno je stablo iz porodice dudova (*Moraceae*). Latinsko ime roda *Ficus* vuče porijeklo od *ficus*, što je staro ime za drvo i plod smokve kod Rimljana, a pretpostavlja se da je riječ feničkoga porijekla. Feničani su, naime donijeli smokvu u Rim. Ime vrste *carica* potječe od *caricus*, što ukazuje na porijeklo iz Karije, pokrajine u Maloj Aziji.

Pitoma smokva pripada skupini južnog voća. Vjeruje se da su smokve iz Egipta stigle na Kretu i oko 9. stoljeća prije Krista u staru Grčku. Prema pronađenim fosilnim ostatcima, uzgajana je mnogo prije pšenice i ječma te je jedna od najstarijih kultiviranih voćaka na svijetu. Danas je udomaćena u Europi i Sjevernoj Americi te se kultivira u područjima tople umjerene klime širom svijeta. Tijekom zimskih mjeseci može podnijeti temperaturu zraka do $-15\text{ }^{\circ}\text{C}$, a tijekom ljetnih mjeseci i do $38\text{ }^{\circ}\text{C}$. Zahvaljujući procesima kultiviranja, danas razlikujemo oko 600 različitih sorti smokve. U Primorju i Dalmaciji raste oko 50 sorti, a dijele se prema rađanju na jednorotke i dvorotke te prema boji ploda na bjelice i crnice.

Smokva je simbol života, mira, blagostanja i plodnosti. Dobro je poznato da su Adam i Eva listovima smokve sakrili svoju nagost. U staroj Grčkoj smokva je zbog svoje kalorijske vrijednosti i ljekovitog djelovanja bila jedna od glavnih namirnica u prehrani. Naime, plod smokve koncentrirani je izvor minerala, vitamina i antioksidanata. Svježi plod u 100 grama sadrži gotovo 20 % šećera i tek 74 kcal energije, dok u suhom možemo naći 50 – 70 % šećera i gotovo 3.5 puta više kcal. Stari Grci izrazito su poštovali smokvu, pa su tako zakonom zabranili izvoz najkvalitetnijih sorti. U Rimu su pak smokvu smatrali svetim voćem pa su, prema rimskom vjerovanju, upravo pod krošnjom smokve rođeni Romul i Rem.

Stablo smokve listopadno je stablo koje naraste 3 – 10 m u visinu tvoreći 4 – 9 metara široku krošnju oblikovanu od jako razvijenih i dugih grana. Kora smokve siva je i glatka, a korjenov je sustav dobro razvijen. Zahvaljujući korjenovom sustavu smokva je otporna na sušu. Osim toga ona ne traži bogato, plodno tlo pa lako i uspješno preživljava u usjecima između stijena Primorja i Dalmacije. Na vrhovima grana, na peteljka dugim 3 – 6 cm rastu listovi 12 – 25 cm dugi i 10 – 18 cm široki. Iako su duboko usječeni i time podijeljeni na 3 – 5 režnjeva, listove definiramo kao jednostavne.

Ono što je zanimljivo kod divlje smokve jest da je plod smokve rezultat specifičnog oprašivanja njenog cvata. Puno malenih cvjetova (cvat) skupljeno je unutar meknate kruškolike kapsule pa izvana nisu vidljivi. Budući da cvjetaju „iznutra”, ne mogu se pouzdati u pčele ili vjetar kao druge biljke. Tu nastupa smokvina osa koja ulazi kroz maleni otvor na vrhu kruškolike kapsule i vrši oprašivanje. Kako je smokvi za razmnožavanje potrebna osa, tako je i osama za razmnožavanje potrebna smokva jer osa, naime, u cvatu smokve provodi čitav svoj životni razvojni ciklus.

Razdoblje cvatnje smokve jest od svibnja do kolovoza, a plodove daje u razdoblju od lipnja do listopada, i to u nekoliko navrata jer je dozrijevanje plodova neravnomjerno. Za razliku od na primjer plodova banane, plodovi smokve nemaju sposobnost dozrijevanja nakon branja pa ih je potrebno brati samo u zreom stanju. Plodovi su kruškastog oblika, veliki 3 – 8 cm, goli, kada dozriju žutosmeđi ili tamnoljubičasti i crvenkasti iznutra. U srednjoj i južnoj Dalmaciji najviše se uzgaja, turistima najpoznatija, petrovača bijela. Prosječan pojedinačni plod prvog cvata ima masu od 60 do 100 grama, a drugog oko 50 grama. Ukupan prinos ploda smokve po stablu iznosi od 30 do 50 kilograma. Životni vijek stabla kreće se od 50 do 70 godina, a prema nekim izvorima smokva može živjeti i do 200 godina.

Za smokvu je specifično da svi dijelovi biljke sadrže gusti mliječni sok. U nekim se zemljama od mliječnog soka mlade smokve pravi posebna vrsta sira namijenjenog dojiljama koje su ostale bez mlijeka. Osim mliječnog soka u narodnoj medicini mogu se koristiti plodovi (suh i svježi), ali i listovi smokve. Biljka se koristi protiv zatvora, zubobolje, otekline, tumora, kašlja, bradavica, upale grla, čireva i gnojnih apscesa. Svježe i suhe smokve obiluju vlaknima koja snižavaju razinu kolesterola.

Koristeći se tekstem pokušaj riješiti zadatke:

- Koliko suhих smokava treba pojesti trkač da nadomjesti potrošenu energiju nakon sat vremena treninga trčanja brzinom 8 km/h? Ovakav trening zahtijeva potrošnju 570 kcal energije.
  - Je li ta količina smokava dovoljna da pokrije i dnevnu zalihu potrošenog magnezija potrebnog za rad mišića? Uzmite u obzir da svježe smokve u 100 g sadrže 17 mg magnezija, a sportaši dnevno trebaju 500 mg magnezija. Obrazložite svoj odgovor.
- U razdoblju od 2002. do 2014. godine proizvodnja smokve u Hrvatskoj pala je od 4 500 t (2002.) preko 2 000 t (2011.) do otprilike 1 000 t (2014.).

  - Kolika je stopa pada godišnje proizvodnje smokve u Republici Hrvatskoj u navedenom razdoblju?
  - Ako znamo da se na jednom hektaru može zasaditi 200 stabala smokve, uzevši u obzir prosječni prinos jednog stabla izračunajte koliko je prosječno hektara nasada smokve ostalo neiskorišteno 2014. godine u usporedbi s 2002. godinom.
- Pretpostavimo da jedan Dalmatinac uzgoja smokve za prodaju na nasadu od 50 stabala i da su plodovi prvog cvata. Svježu smokvu ne prodaje ispod 10 kuna po kilogramu, a kilogram suhих je minimalno 30 kuna.

  - Koliko minimalno godišnje Dalmatinac može zaraditi od svog nasada ako polovicu smokava prodaje kao svježe, a polovicu osuši i proda?
  - Koliko sati rada taj Dalmatinac treba provesti u svom nasadu kako bi sam uspješno obrao sve plodove smokve? Uzmite u obzir da u jednom satu može ubrati 200 plodova.

Rješenja zadataka provjerite na stranici 71.

